

Kritische reflectie

Partnerschap Opleidingschool en
Partnerschap Academische Opleidingschool

Leeswijzer bij deze kritische reflectie

In de hoofdstukken 1 t/m 5 van deze kritische reflectie (KR) wordt volgens een vaste systematiek een beschrijving gegeven van het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool. Hierbij komen de standaarden 'Beoogde eindkwalificaties', 'Onderwijsleeromgeving', 'Toetsing', 'Kwaliteitszorg' en 'Kennisdeling' aan bod. Iedere standaard wordt beschreven aan de hand van een vaste opbouw waarin achtereenvolgens kernachtig het beleid, de uitvoering, de evaluatie van resultaten en de (eventuele) bijstellingen worden beschreven. Bijstellingen zijn door het Partnerschap concreet ingezette verbetermaatregelen. Vervolgens wordt per standaard een ontwikkelperspectief geschetst met doelen en ambities voor de middellange termijn.

De standaarden worden voorafgegaan door een algemeen deel met een beschrijving van de ontstaansgeschiedenis van beide partnerschappen en de context gevolgd door een karakteristiek. Na de beschrijving van de standaarden is een bijlagenoverzicht en een begrippenlijst opgenomen.

De gevraagde basisgegevens zijn opgenomen in de eerste bijlage.

Voor de leesbaarheid zijn de standaarden 'Kwaliteitszorg' en 'Kennisdeling' genummerd als respectievelijk standaard 4 en standaard 5.

Juli 2014

VOORWOORD

Opleiden in de School vraagt om een groot reflectief vermogen van alle betrokkenen, met voortdurend het belang van goed onderwijs voor alle kinderen voor ogen. Vanaf de start in 2001 zijn we er gezamenlijk van overtuigd dat Opleiden in de School leidt tot bekwaamere leerkrachten en dus ook tot beter onderwijs. Het vraagt om een intensieve samenwerking tussen opleiding en werkveld die gebaseerd is op vertrouwen en waardering en gekenmerkt wordt door gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

We begonnen als een klein partnerschap met één opleidingsinstituut en een klein aantal schoolbesturen dat zich steeds verder doorontwikkeld heeft. Door de jarenlange samenwerking hebben besturen en opleiding elkaar steeds beter leren kennen. Steeds meer schoolbesturen ontdekten de meerwaarde van gezamenlijk opleiden en wilden ook aansluiten. We zijn kwantitatief en kwalitatief gegroeid naar een samenwerkingsverband van ruim 30 schoolbesturen en meerdere opleidingslocaties van Fontys Hogeschool Kind en Educatie. We zijn hard op weg onze ambitie “al onze studenten worden opgeleid op een basisschool die voldoet aan onze kwaliteitscriteria” waar te maken. Groeien met behoud van kwaliteit was en is hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Onze visie waarin de principes van een professionele leergemeenschap zijn verwerkt, gaf ons veel houvast. Het bepalen en bewaken van de kwaliteit, het planmatig werken aan verbeteringen, professionaliseringsactiviteiten en het doelgericht verbinden van opleiden en onderzoek aan schoolontwikkeling. We hebben er hard aan gewerkt en kijken met tevredenheid terug op de behaalde resultaten. Veel studenten en leerkrachten hebben de waarde ontdekt van onderzoek als instrument voor schoolontwikkeling en hun persoonlijke ontwikkeling.

We willen en kunnen inhoudelijk nog groeien. We willen naast samen kwalitatief goed begeleiden nog veel meer het accent leggen op volledig samen opleiden en beoordelen. Het hoe en waarom is te lezen in deze kritische reflectie waarin zowel onze successen als onze ontwikkelpunten beschreven zijn. Een kritische reflectie die ons helpt de goede vervolgstappen te nemen in de komende jaren.

Els van der Pol
Directeur Onderwijs en Ontwikkeling
Stichting Signum
Rosmalen

Titus Hoedemaker
lid van het CvB
Stichting ATO-scholenkring
Rosmalen

MANAGEMENTSAMENVATTING

De uitkomst van deze Kritische Reflectie is dat het Partnerschap Opleidingsschool (OLS) en het Partnerschap Academische Opleidingsschool (AOS) voldoen aan de NVAO toetsingscriteria.

De sterke punten van de opleidingsscholen zijn:

- De opleidingsscholen beschikken over een gezamenlijke visie die wordt gedragen door zowel het werkveld als de opleiding (std 1).
- Het programma binnen de basisschool is gebaseerd op de kritische handelingen die vastgelegd zijn in het competentieprofiel van de opleiding (std 2).
- Studenten en leerkrachten leren samen in een gemeenschappelijke programma praktijkgericht onderzoek op te zetten en uit te voeren (std 2).
- Taken en verantwoordelijkheden van actoren op alle niveaus zijn beschreven (std 2).
- De infrastructuur voorziet in voortdurende en gerichte professionalisering van alle actoren (std 2).
- De hechte samenwerking en gelijkwaardigheid van studieloopbaanbegeleider en basisschoolcoach binnen de basisschool (std 2).
- Goed georganiseerde en in de basisschool ingebedde studieloopbaanbegeleiding (std 2).
- De duidelijke rol en taken van de basisschool in het beoordelingsproces van de student (std 3).
- Integraal kwaliteitszorgsysteem dat voorziet in monitoring en feedback op alle niveaus (std 4).
- Door het bestaan van netwerken op alle niveaus binnen het partnerschap zijn de lijnen kort en wordt van en met elkaar geleerd (std 5).

De Kritische Reflectie heeft verbeterpunten in beeld gebracht die leiden tot de volgende bijstellingen:

- De bijdrage van mentoren aan de ontwikkeling van de vakinhoudelijke competentie van de student wordt nader uitgewerkt en doorvertaald naar professionalisering (std 2).
- Om de effectiviteit van onderzoeksgroepen binnen de basisschool te verbeteren wordt met ingang van studiejaar 2014-2015 meer aandacht besteed aan de fase van probleemanalyse en onderzoeksopzet in de onderzoeksbijeenkomsten aan het begin van het studiejaar. De basisscholen van de Academische Opleidingsschool vormen één groep die direct door een lector en een extra onderzoeksdocent worden begeleid (std 2).
- In de komende periode wordt het instrumentarium voor kwaliteitszorg aangepast waarbij instrumenten worden ontwikkeld om de effecten op leeropbrengsten concreter in beeld te brengen (std 4).
- Het monitoren van de 15 kwaliteitsstandaarden 'Opleiden in de School' wordt in het kwaliteitszorgsysteem geïntegreerd door de instrumenten daarop aan te passen (std 4).
- Om de kennisdeling binnen de opleidingsscholen en met andere opleidingsscholen te verbeteren wordt een website ontwikkeld om resultaten en opbrengsten intern en extern te delen. De nieuw aangestelde projectleider neemt actief deel aan het in 2014 gestarte landelijke platform en gaat samenwerkingsrelaties aan met andere opleidingsscholen (std 5).

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Managementsamenvatting.....	4
Inhoudsopgave.....	5
Inleiding.....	6
Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	10
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving.....	12
Standaard 3: Toetsing	20
Standaard 4: Kwaliteitszorg	22
Standaard 5: Kennisdeling.....	26
Overzicht bijlagen	29
Begrippenlijst	31

INLEIDING

Korte schets ontstaan partnerschappen

Het Partnerschap Opleidingsschool en Partnerschap Academische Opleidingsschool vinden hun oorsprong in de projecten 'Opleiden in de School' (2001) en 'Academische Basisschool' (2006) die in de regio 's-Hertogenbosch in samenwerking met de toenmalige Fontys Pabo 's-Hertogenbosch zijn uitgevoerd. In die periode is door opleiding en werkveld de visie 'Opleiden in de School' ontwikkeld waarin de opleiding en de basisscholen samen de verantwoordelijkheid nemen voor het opleiden van aankomende en zittende leerkrachten in (uiteindelijk) alle fasen van hun loopbaan. In 2009 werd het voor de samenwerkende partners mogelijk het Partnerschap Opleidingsschool te laten erkennen op basis van een visitatie onder regie van de NVAO. Door Fontys Pabo in 's-Hertogenbosch en besturen uit de regio 's-Hertogenbosch werden twee aanvragen gedaan voor deze erkenning, waarvan één met de ambitie om zich door te ontwikkelen tot opleidingsschool met academische kop. Na de eerste ronde beoordelingen in 2009, waarbij ook het huidige Partnerschap Opleidingsschool en Partnerschap Academische Opleidingsschool positief zijn beoordeeld heeft de NVAO vijf succesfactoren geformuleerd voor Opleidingsscholen (NVAO 2011). Deze succesfactoren zijn geen expliciet onderdeel van het toetsingskader Opleidingsschool. Kijkend vanuit deze succesfactoren kenmerken de partnerschappen zich door:

1. Een (h)echt partnerschap: de samenwerking tussen de partners kenmerkt zich door gelijkwaardigheid en gedeeld eigenaarschap. Dit is zowel zichtbaar op beleidsniveau als op uitvoeringsniveau.
2. Gecontroleerd uitbreiden: de partnerschappen hanteren een groeiscenario waarin is voorzien in een gecontroleerde uitbreiding van het aantal basisscholen dat zich aansluit. In een innovatieproject (2010) is een set van criteria ontwikkeld waaraan nieuwe besturen en/of basisscholen moeten voldoen om toegelaten te worden tot een van de partnerschappen. Ook is een stappenplan opgeleverd. In 2012 zijn criteria voor de transitie naar academische opleidingsschool ontwikkeld.
3. Integrale kwaliteitszorg: de Partnerschappen Opleidingsschool en Academische Opleidingsschool hebben samen een integraal kwaliteitszorgsysteem ontwikkeld.
4. Integraal personeelsbeleid: de Partnerschappen Opleidingsschool en Academische Opleidingsschool hebben personeelsbeleid ontwikkeld waarbij de kwalitatieve en kwantitatieve eisen ten behoeve van het Opleiden in de School zijn vastgelegd.
5. Optimaal leerklimaat: basis voor een optimaal leerklimaat is de nauwe samenwerking tussen basisschool en opleiding ten behoeve van de ontwikkeling van professionele leergemeenschappen waarbinnen alle deelnemers met elkaar nieuwe kennis ontwikkelen en delen.

Na de beoordeling door de NVAO zijn in de daaropvolgende jaren met succes projectaanvragen gedaan voor de 'Verdiepingsslag Academische Opleidingsschool', de 'Verankering Academische Kop' en 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016'. In de bijlage is een historisch overzicht van alle ontwikkelingen tussen 2001 en 2014 opgenomen (B4).

Karakteristiek Partnerschap Opleidingsschool

Al sinds 2001 bestaat er een intensieve samenwerking tussen de lerarenopleiding Pabo en een aantal schoolbesturen in de regio 's-Hertogenbosch. In de periode 2001 - 2014 is de intensiteit van de samenwerking verdiept en verstevigd. Er wordt gewerkt vanuit een gemeenschappelijk gedragen visie op Opleiden in de School. De besturen van basisscholen nemen zelf initiatief om zich aan te sluiten bij het Partnerschap Opleidingsschool omdat zij daarin kansen zien om bij te dragen aan de opleiding van jonge leerkrachten en in samenwerking met Fontys Hogeschool Kind en Educatie (FHKE) en collega-besturen innovatie en schoolontwikkeling te versterken. Het ontwikkelen van de Opleidingsschool als professionele leergemeenschap en de vorming van professionele leergemeenschappen binnen de basisscholen worden gestimuleerd door de samenwerking tussen basisscholen en de opleiding. Het versterken van de onderzoekscultuur is binnen het samenwerkingsverband een belangrijk thema. Door de koppeling van onderzoeksvragen aan speerpunten van de school wordt de betrokkenheid van het hele schoolteam versterkt.

In de recent toegekende projecten in het kader van de regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleidingen 2013-2016' heeft het partnerschap in het 'Projectontwerp Partnerschap Opleidingsschool' als doelstelling geformuleerd (B5):

- het partnerschap heeft leden in alle regio's van de vijf locaties van FHKE (Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Tilburg, Veghel, Venlo);
- minimaal 60% van de ongeveer 1600 Pabostudenten van FHKE worden vanaf studiejaar 2016-2017 opgeleid binnen een van de basisscholen aangesloten bij het Partnerschap (Academische) Opleidingsschool.

De belangstelling van andere scholen en schoolbesturen heeft in 's-Hertogenbosch en omgeving inmiddels geleid tot een netwerk waardoor alle studenten van de opleiding Pabo opgeleid worden op een school die lid is van het Partnerschap Opleidingsschool. Voor de regio Veghel is deze volledige dekking met ingang van studiejaar 2014-2015 gerealiseerd. Met ingang van schooljaar 2014-2015 bestaat het Partnerschap Opleidingsschool uit ongeveer 60 scholen uit de regio's 's-Hertogenbosch, Veghel, Tilburg en Eindhoven en worden jaarlijks ongeveer 430 studenten binnen deze Opleidingsschool opgeleid.

De ambities van het Partnerschap Opleidingsschool zijn geconcretiseerd in het project 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' waarvoor in maart 2014 subsidie is verkregen (B5). Het samenwerkingsverband ontwikkelt in het project gemeenschappelijk beleid voor alle deelnemende scholen, gericht op begeleiding, professionalisering en beoordeling van beginnende leerkrachten. De startende leerkracht doorloopt een inductieprogramma van drie jaar waarbij de leerkracht uiteindelijk het niveau 'basisbekwaam' bereikt. De deelnemende scholen beschikken over een basisschoolcoach die de beginnende leraren begeleidt.

Karakteristiek Partnerschap Academische Opleidingsschool

Sinds 2006 werken de Stichting Signum en FHKE samen aan de ontwikkeling van het Partnerschap Academische Opleidingsschool. Het streven is dat alle werkveldregio's van FHKE binnen de Academische opleidingsschool (AOS) vertegenwoordigd zijn. De Academische Opleidingsschool zelf blijft echter kleinschalig met een maximum van 25 tot 30 deelnemende scholen en een opleidingscapaciteit van 200 tot 240 studenten. Binnen de Academische Opleidingsschool ligt de nadruk op de ontwikkeling van een professionele leergemeenschap waarin studenten en docenten van de opleiding samen werken, samen leren en samen onderzoek doen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. De Academische Opleidingsschool is een opleidingsschool die werkt volgens de afspraken die zijn gemaakt binnen het Partnerschap Opleidingsschool. Onderscheidend daarbij is de focus op schoolontwikkeling en innovatie. In onderzoeksgroepen, bestaande uit leerkrachten en studenten, wordt samen onderzoek uitgevoerd dat van belang is voor de ontwikkeling van de school. Daarbij is het lectoraat Leren en Innoveren van FHKE nauw betrokken. Jaarlijks wordt een onderzoeksprogramma opgesteld waarin de ontwikkelvragen van de basisschool centraal staan. Door middel van onderzoek kan een inhoudelijke verdiepingsslag gemaakt worden op thema's zoals omgaan met verschillen, opbrengstgericht werken en leren met nieuwe media.

De Academische Opleidingsschool heeft een innovatieve functie ten opzichte van de reguliere Opleidingsschool; binnen de Academische Opleidingsschool worden praktijken ontwikkeld en uitgetest. Daarna worden deze toegepast binnen de reguliere Opleidingsschool. Zo kan de reguliere Opleidingsschool zich (conform de ambitie) door ontwikkelen tot het niveau van de Academische Opleidingsschool. In de periode na de start van de Academische Opleidingsschool hebben meerdere schoolbesturen te kennen gegeven ook op deze manier te willen werken. Dit heeft inmiddels geleid tot een uitbreiding van het samenwerkingsverband met vijf andere schoolbesturen. Deze schoolbesturen onderschrijven de visie en het doel van de AOS en zien de waarde van praktijkgericht onderzoek niet alleen voor de schoolontwikkeling maar ook als vorm van professionalisering van de leerkrachtenteams inclusief studenten. Er is nog steeds sprake van een toenemende belangstelling van scholen en schoolbesturen voor de AOS. Deze belangstelling richt zich op de meerwaarde van het collectief leren, het netwerklernen en de betekenis van een onderzoekende houding in een professionele gemeenschap.

Basisscholen die willen aansluiten worden getoetst aan de hand aan een aantal criteria (B7) en nieuwe basisscholen nemen deel aan een ondersteuningsprogramma. Doelstellingen voor 2016 zijn (B6):

- het Partnerschap Academische Opleidingsschool heeft één deelnemende school per regio (Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Tilburg, Veghel, Venlo);
- minimaal 200 studenten worden opgeleid binnen de Academische Opleidingsschool op ca. 25 deelnemende scholen.

Het Partnerschap Academische Opleidingsschool bestaat met ingang van studiejaar 2014-2015 uit 19 scholen: veertien basisscholen uit de regio 's-Hertogenbosch, vier basisscholen uit de regio Veghel en één basisschool uit de regio Eindhoven. In de Academische Opleidingsschool worden jaarlijks ongeveer 150 studenten opgeleid.

De ambities van het Partnerschap Academische Opleidingsschool zijn geconcretiseerd in het project 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' (B6). Versterking van de inhoudelijke samenwerking krijgt vorm in zogenaamde kennisdelingsplatforms onder regie van het lectoraat Leren & Innoveren, waarin actuele kennis en inzichten worden verzameld rondom schoolontwikkelingsthema's. Deze kennis en inzichten staan in dienst van praktijkgericht onderzoek dat binnen de Academische Opleidingsschool en de reguliere Opleidingsschool plaatsvindt. Rondom de thema's Opbrengstgericht Werken en Passend Onderwijs worden verdiepende opleidingsminoren ontwikkeld in samenwerking tussen opleiders, onderzoekers en professionals uit het werkveld. Deze minoren zijn tevens toegankelijk voor startende leraren tijdens hun inductiefase.

De Academische Opleidingsschool streeft verder naar samenwerking met andere kennispartners, zoals andere hogescholen en universiteiten. Deze samenwerking biedt mogelijkheden om de onderzoekscultuur te versterken, biedt kansen voor excellentie, kennisdeling en het doorgroeien van beginnende leerkrachten naar master-niveau. Deze leerkrachten krijgen de kans zich in een netwerk met andere leerkrachten door te ontwikkelen tot het niveau 'vakbekwaam'. Via het netwerk hebben leerkrachten toegang tot bepaalde inhoud en curriculumonderdelen van de bachelor (zoals profileringsinhoud en opleidingsminoren) en masteropleidingen zoals Leren & Innoveren en Special Educational Needs.

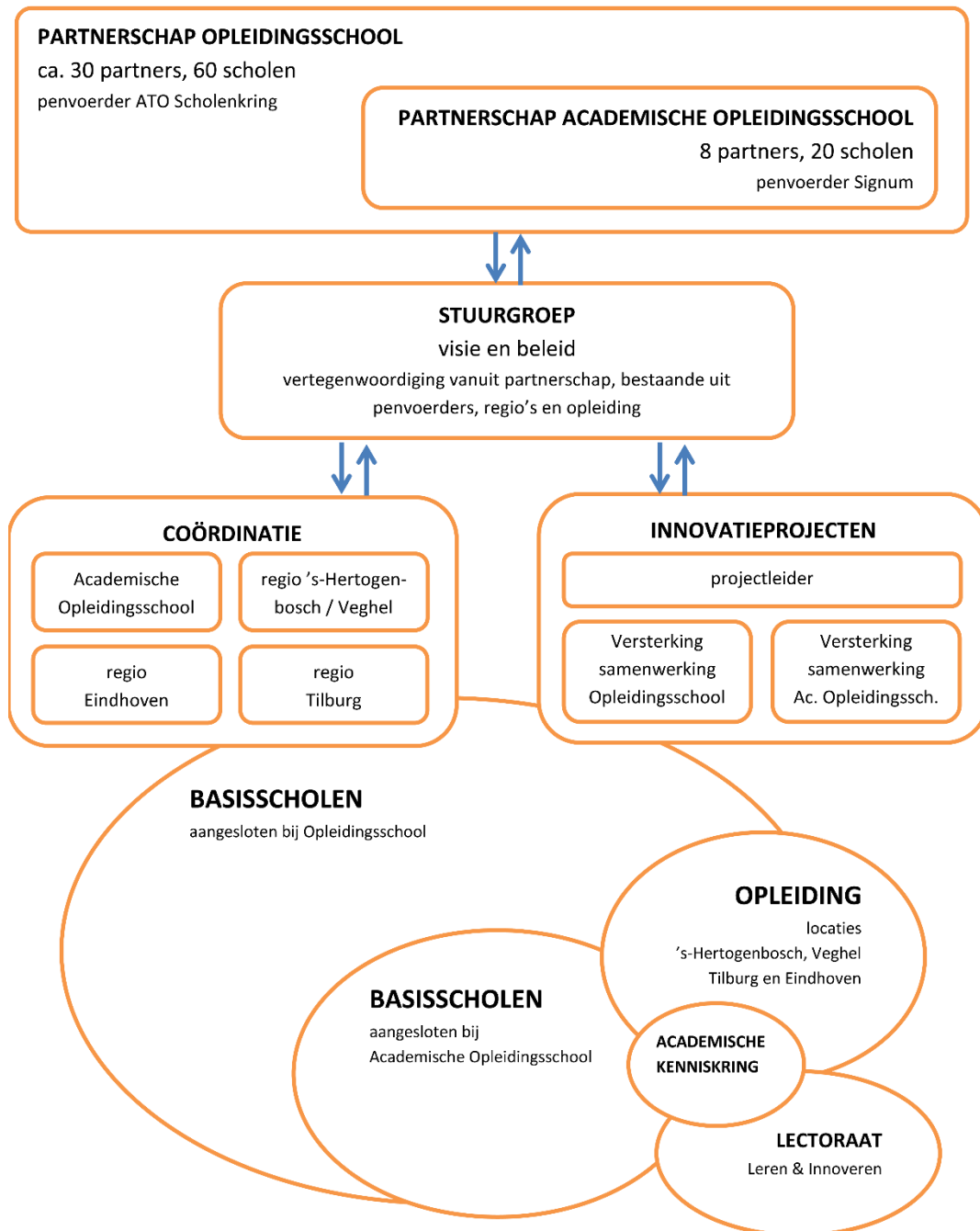
Strategie beide Partnerschappen

In de huidige ontwikkelingsfase bestaan beide partnerschappen naast elkaar, maar zijn door de gemeenschappelijke langetermijnvisie en -doelen onlosmakelijk met elkaar verbonden. In het realiseren van de langetermijn-doelstelling hanteren beide opleidingsscholen een eigen strategie vanuit de specifieke functie die zij vervullen. Het Partnerschap Opleidingsschool hanteert een breedtestrategie door zoveel mogelijk stichtingen voor Primair Onderwijs te betrekken bij het Partnerschap. Het Partnerschap Academische Opleidingsschool, dat bestaat uit een selecte groep leden binnen het Partnerschap Opleidingsschool, hanteert een dieptestrategie. De Academische Opleidingsschool ondersteunt scholen uit de reguliere Opleidingsschool die de transitie naar de Academische Opleidingsschool willen maken. De Academische Opleidingsschool fungeert als kopgroep: het Opleiden in de School vindt hier voortdurend plaats in nauwe verbinding met innovatie en schoolontwikkeling. Het lectoraat Leren & Innoveren van FHKE speelt daarbij een prominente rol. Vernieuwingen in het Opleiden in de School worden ontworpen en getest binnen de Academische Opleidingsschool om daarna als 'proven concept' te worden toegepast in de reguliere Opleidingsschool.

Organisatie

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool worden aangestuurd door één stuurgroep bestaande uit maximaal twee vertegenwoordigers per regio en een vertegenwoordiger vanuit de Opleiding tot leraar Basisonderwijs verbonden aan Fontys Hogeschool Kind en Educatie. Het Partnerschap Opleidingsschool levert de voorzitter en het Partnerschap Academische Opleidingsschool de vicevoorzitter. Voor elke regio zijn twee coördinatoren aangesteld, één coördinator uit het werkveld en één coördinator vanuit de opleiding. Voor de Academische Opleidingsschool is een coördinator aangesteld die deskundig is op het gebied van onderzoek en nauw samenwerkt met het lectoraat Leren en Innoveren dat verbonden is aan FHKE. Voor de innovatieprojecten in het kader van de regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' is een projectleider aangesteld. In onderstaand schema is het organogram weergegeven.

Figuur 1 – organogram partnerschappen Opleidingsschool en Academische Opleidingsschool

In de basisgegevens (B1) zijn leden en scholen vermeld, alsmede de bezetting van de stuurgroep en de coördinatoren.

STANDAARD 1: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Beleid

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hebben een visie op opleiden geformuleerd zodat de beoogde eindkwalificaties qua inhoud, niveau (bachelor) en oriëntatie (hbo), zoals vastgelegd in het competentieprofiel van de Opleiding tot leraar Basisonderwijs, gerealiseerd kunnen worden. De volgende uitgangspunten zijn geformuleerd:

- De opleidingsschool heeft een geëxpliciteerde visie op Opleiden in de School geconcretiseerd in een opleidingsplan.
- De opleidingsschool waarborgt dat studenten de gelegenheid hebben de verbinding tussen theorie en praktijk te leggen. Het opleidingstraject in de school kent voldoende diepgang door verbindingen met de theorie. Het opleidingstraject in de lerarenopleiding sluit aan bij de praktijkervaringen in de school en is geconcretiseerd in een opleidingsplan.
- De opleidingsschool waarborgt dat studenten de gelegenheid hebben ervaring op te doen in gevarieerde onderwijsituaties.

Academische Opleidingsschool:

- De opleidingsschool met academische kop beschikt over een gezamenlijke visie door alle partners gedragen op het concept 'academische opleidingsschool'.
- De opleidingsschool met academische kop verbindt het opleiden van leraren met het verrichten van praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling.

Ambitie

- De opleidingsschool heeft de ambitie om samen met de opleiding een gemeenschappelijke visie te formuleren ten behoeve van de loopbaanbegeleiding van leerkrachten in alle fasen van hun loopbaan.

Uitvoering

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hebben visie en beleid met betrekking tot het Opleiden in de School in 2013 geëxpliciteerd in de strategische notitie 'Op weg naar een Academische Opleidingsschool in 2020' (B10).

De visie is tot stand gekomen in samenwerking tussen stichtingen en de opleiding. Uitgangspunten zijn:

- Binnen de opleidingsschool scheppen de opleiding en de basisscholen samen de voorwaarden waarin de student de kennis, vaardigheden en houdingen zoals gedefinieerd in het competentieprofiel van de opleiding tot leraar Basisonderwijs in een authentieke situatie kan verwerven. De opleiding draagt zorg voor een samenhangend programma, waarbij binnen- en buitenschools curriculum (werkplekieren) één geïntegreerd geheel vormen.
- Studenten werken samen met leerkrachten in een professionele leergemeenschap. Kenmerkend voor deze professionele leergemeenschappen zijn de mogelijkheden voor professionalisering van individuele leerkrachten, het van en met elkaar leren en het werken aan schoolontwikkeling (B9).
- Studenten leren in gevarieerde leersituaties waarbij theorie en praktijk met elkaar verbonden worden. Gedurende zijn studieloopbaan leert de student in verschillende contexten. Voorbeelden hiervan zijn dorpscholen versus stadsscholen en scholen met een bijzonder profiel (bijv. samenwerking met speciaal onderwijs, Integraal Kindcentrum). Studenten doen tevens ervaring op in verschillende onderwijsconcepten, bijv. Daltonscholen en scholen die werken vanuit de uitgangspunten van SlimFit (bijv. het werken in units i.p.v. in jaargroepen). Tenslotte doen alle studenten ervaring op bij zowel het jonge kind (4 tot 8 jaar) en het oudere kind (8 tot 12 jaar), waarbij ook de samenwerking met partners in de keten wordt verkend, zoals kinderopvang en peuterspeelzaalwerk voor het jonge kind en het vervolgonderwijs voor het oudere kind.

Als kracht van de opleidingsschool wordt door direct betrokkenen (studenten, opleiding, basisschoolteams) de nauwe samenwerking tussen basisschool en opleiding genoemd. Al vanaf het eerste begin is voorzien in het structureel en systematisch 'van en met elkaar leren' tijdens gezamenlijke studiedagen en intervisies. Naarmate de opleidingsschool zich verder heeft ontwikkeld en zich een basisconcept heeft gevormd is de samenwerking geïntensiveerd en tegelijk doelgerichter geworden door te werken vanuit verschillende aandachtsgebieden. Deze aandachtsgebieden zijn: beleidsontwikkeling, schoolontwikkeling en onderzoek, begeleiding studenten en bijdragen aan de ontwikkeling van het curriculum van de opleiding, professionalisering medewerkers en kwaliteitszorg.

Academische Opleidingsschool

De visie op de academische opleidingsschool is nader uitgewerkt in het rapport 'Samen een Academische Opleidingsschool' (B9). In de opleidingsvisie heeft het Partnerschap Academische Opleidingsschool de criteria van het concept academische opleidingsschool, zoals gepubliceerd in de 'Staatscourant Nr 21468' (Staatsecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 30 november 2011), verwerkt.

Uitgangspunten - naast de uitgangspunten genoemd bij de reguliere opleidingsschool - in deze visie zijn:

- studenten en leerkrachten werken samen aan onderzoek ten behoeve van schoolontwikkeling;
- de onderzoekscultuur binnen de basisschool wordt bevorderd met als doel bij te dragen aan de professionalisering van leerkrachten en innovatie binnen de basisschool.

Evaluatie

Uit de beschrijving bij 'Uitvoering' en de genoemde bronnen blijkt dat beide partnerschappen aan het criterium voldoen. De visie van het Partnerschap Academische Opleidingsschool voldoet aan de in 2012 gedefinieerde landelijke criteria voor een academische opleidingsschool. Draagvlak voor de door de opleidingsscholen geformuleerde visie blijkt uit:

- Grote belangstelling van besturen buiten de regio 's-Hertogenbosch die inmiddels zijn aangesloten bij een van de partnerschappen (B4).
- Positieve feedback van andere opleidingsscholen op de visie en aanpak van het Partnerschap (Academische) Opleidingsschool tijdens de startbijeenkomst van het landelijke steunpunt in juni 2014 en positieve feedback van de adviseur van 'School Aan Zet' ten aanzien van de gelijkwaardigheid binnen het partnerschap dat leidt tot een gezamenlijk gedragen visie.¹

In 2012 is door beide partnerschappen een zelfevaluatie uitgevoerd waaruit bleek dat er onder de directeuren van schoolbesturen en van basisscholen voldoende draagvlak is voor de geformuleerde opleidingsvisie en dat de directeuren voldoende mogelijkheden hebben om het beleid van Opleiden in de School uit te voeren (B11).

Sterke punten

- De opleidingsscholen beschikken over een gezamenlijke visie die wordt gedragen door zowel het werkveld als de opleiding.

Bijstelling

Geen bijstelling.

Verdere ontwikkeling

In de opleidingsvisie van de 2013-2016 wordt de visie op loopbaanbegeleiding van de (startende) leraar geformuleerd. Dit is een van de doelstellingen in de projecten in het kader van de regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' (B5 en B6) onder leiding van de aangestelde projectleider.

---

¹ School Aan Zet is een door MinOCW bekostigd programma om o.a. opleidingsscholen te ondersteunen bij het uitvoeren van de projecten in het kader van de regeling "Versterking samenwerking ... 2013-2016"

STANDAARD 2: ONDERWIJSLEEROMGEVING

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

A. Programma

Beleid

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hanteren de volgende uitgangspunten ten aanzien van het programma:

- Het programma dat door de opleidingsschool is uitgewerkt stelt de studenten in staat om de eindkwalificaties te bereiken.
- De opleidingsschool heeft een samenhangend programma waarbinnen het gedeelte van het curriculum dat in de basisschool wordt verworven en het gedeelte van het curriculum dat in de lerarenopleiding wordt verworven een geïntegreerd geheel vormen. De individuele trajecten zijn verankerd in dit programma.
- De scholen en lerarenopleidingen hanteren in functie van het traject in de opleidingsschool een didactisch concept waarmee alle partners instemmen.
- De afstemming tussen de instroomkwalificaties van de studenten en het te volgen programma is transparant. Verleende vrijstellingen moeten inhoudelijk worden verantwoord. De rol van eerder verworven competenties (EVC) wordt hierbij beschreven.

Academische Opleidingsschool:

- De opleidingsschool met academische kop beschikt over een onderzoeksprogramma.
- Het programma is dusdanig vormgegeven dat de student in staat wordt gesteld het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek naar schoolontwikkeling op het juiste niveau te ontwikkelen.

Ambitie

De opleidingsschool streeft naar gedeelde verantwoordelijkheid van de opleiding en de aangesloten basisscholen voor de ontwikkeling en uitvoering van het onderwijsprogramma en het betrekken van andere (speciale) basisscholen daarbij.

Uitvoering

De student voert op de basisschool leeractiviteiten uit binnen de context van de werkplek. Het leren op de werkplek staat in dienst van de competentie-ontwikkeling van de student. Het programma op de basisschool gaat uit van het programma van de opleiding. In de eerste drie jaren van de opleiding loopt de student elk jaar stage op een andere basisschool (propedeuse en hoofdfase). In de afstudeerfase solliciteert de student naar een basisschool waar hij kan afstuderen. Op de basisschool ontstaan zo heterogene groepen bestaande uit studenten die in een verschillende fase van de opleiding zitten.

Met de invoering van het Pabo-brede curriculum is op alle locaties de omvang van het werkplekleren gelijkgeschakeld. De omvang van het werkplekleren binnen de opleiding is 40% en het aantal studiebelastingsuren van het werkplekleren neemt gedurende de opleiding toe (B12). De acht thema's zijn gericht op het leren beheersen van de kritische handelingen. De student geeft zelf vorm aan de wijze waarop hij deze beheersing op de werkplek wil bereiken. De mate van complexiteit, zelfsturing en het vereiste kennisniveau neemt toe gedurende de opleiding.

Een voorbeeld uit de propedeuse is de aandacht voor het omgaan met ouders, dat in het nieuwe competentieprofiel al in de propedeuse wordt aangezet door kritische handeling 'D.1 Eenvoudig gesprek met een ouder voeren'. De praktijk is het oefenen en ontwikkelen van deze kritische handeling, die onderdeel uitmaakt van het tweede leerarrangement getiteld 'Kind'. Studenten kiezen, na overleg met de mentor, enkele leerlingen uit de stagegroep uit om, met goedkeuring van de ouders, gedurende het kwartaal te volgen. Ze brengen diverse facetten van de ontwikkeling van deze leerlingen in beeld en rapporteren na afloop aan de ouders.

Met de implementatie van het aangescherpte competentieprofiel (B13) is zowel voor de basisscholen als de studenten inzichtelijker wat in welke fase van de opleiding van de student wordt verwacht door het centraal stellen van de kritische handelingen en onderliggende standaarden.

Wat betreft de wisselwerking tussen binnenschools curriculum en werkplekleren is steeds de vraag welke mate van sturing optimaal aansluit bij de competentie-ontwikkeling van de student. In de periode voorafgaand aan de accreditatie van 2009 en 2010, heeft de toenmalige Fontys Pabo 's-Hertogenbosch samen met de scholen die als opleidingsschool aan de opleiding verbonden waren, ervaring opgedaan. Het curriculum in 2001 kende vooral vooraf geformuleerde stage-opdrachten. Binnen de eerste groep van twaalf opleidingsscholen werd al snel onderkend dat zo'n vooraf geformuleerde opdracht, gericht op de niet bestaande gemiddelde student en gemiddelde school, zich niet goed liet vertalen naar een rijke leerervaring binnen de context van een basisschool. Door de jaren heen heeft een verschuiving plaatsgevonden van gesloten, sturende deelopdrachten naar zelf in te vullen leertaken die rechtstreeks zijn afgestemd op de kritische handelingen. Hoewel de ervaring is dat dit type leertaken leidt tot meer mogelijkheden voor maatwerk en het verbinden van curriculum aan schoolontwikkeling, is ook de vraag gesteld of er geen te groot beroep werd gedaan op het zelfsturende vermogen van de student.

De mogelijkheid van studenten om zelf leertaken te formuleren is door de verplichte invoering van de kennisbases gereduceerd. Een gevolg daarvan is dat de leertaken in de eerste twee leerjaren een meer sturend karakter hebben gekregen. Ook binnen de opleidingsschool wordt dit tijdens intervisies en studiedagen geconstateerd. De structuur met leertaken maakt het programma enerzijds beter studeerbaar, maar kan anderzijds een belemmering vormen voor maatwerk richting schoolontwikkeling en/of eigen ontwikkelingskansen van de individuele student. Om de wisselwerking tussen binnenschools curriculum en werkplekleren te waarborgen wordt het werkveld vanaf schooljaar 2014-2015 actief betrokken bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van de thema's en de leertaken die daarbinnen worden uitgezet.

Instream

Aankomende studenten worden in de gelegenheid gesteld deel te nemen aan een meeloopdag die door de basisschool wordt georganiseerd. De basisschool is ook betrokken bij het geven van voorlichting op de open dagen die de opleiding organiseert. Voor studieloopbaanbegeleider en basisschoolcoach zijn de resultaten van de intake en studiekeuzecheck uitgangspunt voor het inrichten van de gezamenlijke studieloopbaan- en stagebegeleiding. Zodoende wordt aangesloten bij de instroomkwalificaties van elke individuele student. De student werkt gedurende de hele opleiding aan zijn persoonlijk ontwikkelingsplan. Er worden geen vrijstellingen gegeven voor het deel van het programma dat de student op de basisschool uitvoert. Wel kan een student versnellen doordat hij via zijn portfolio eerder verworven competenties in kan brengen en daardoor ruimte krijgt voor verdieping.

Academische Opleidingsschool

Op de basisscholen die zijn aangesloten bij de Academische Opleidingsschool is een onderzoeksgroep ingesteld bestaande uit studenten en leerkrachten die aan onderzoeksvragen werken die door de basisschool zijn opgesteld. De onderzoeksgroep wordt geleid door een leerkracht van de basisschool (onderzoekers in de school, zie B3). Er is op het niveau van het Partnerschap Academische opleidingsschool een onderzoeksprogramma opgesteld onder begeleiding van de lector door de vraagstukken van de basisscholen te rubriceren in thema's. Voorbeelden van thema's zijn "Passend onderwijs", "Leren met interactieve media" en "Opbrengstgericht werken" (B15, B16).

De leerlijn onderzoek, zoals ontwikkeld binnen de opleiding, ondersteunt studenten vanaf de propedeuse in het ontwikkelen van (deel)vaardigheden en een onderzoekende houding. In de hoofd- en afstudeerfase is het opzetten en uitvoeren van een praktijkgericht onderzoek binnen de basisschool expliciet onderdeel van het programma. Het onderzoek in de hoofdfase is gericht op het handelen binnen de groep; in de afstudeerfase moet het onderzoek ook bijdragen aan schoolontwikkeling. In de concrete uitwerking van de leerlijn voor de afstudeerfase is door de ervaringen die zijn opgedaan in de Academische Opleidingsschool een aanpak ontwikkeld om het leren van studenten en leerkrachten in basisscholen te integreren. Deze geïntegreerde aanpak is in 2013-2014 uitgevoerd in de regio's 's-Hertogenbosch en Veghel. Resultaten worden gepresenteerd op een slotconferentie onderzoek die voor de eerste keer in mei 2014 is gehouden. De beschreven aanpak wordt uitgevoerd door alle basisscholen die zijn aangesloten bij een van beide opleidingsscholen.

De publicatie (T)op Onderzoek (B35) geeft inzicht in de werkwijze en opbrengsten van studiejaar 2012-2013. De bijlagen met onderzoeksonderwerpen 2013-2014 's-Hertogenbosch en Veghel (B15, B16) geven inzicht in de resultaten van het studiejaar 2013-2014. Het onderzoeksrapport "De rol van onderzoek in schoolontwikkeling" (juli 2014; B36) geeft inzicht in de effecten binnen de basisschool. De aanpak wordt gecontinueerd, uitgebouwd naar andere regio's en doorontwikkeld.

Evaluatie

Uit bovenstaande beschrijvingen blijkt dat het programma voldoet aan de gestelde eisen. Dat blijkt ook uit de positieve feedback van studenten onder andere in de NSE 2013 en 2014 (B14) en de basisscholen zelf. De basisscholen geven tijdens gezamenlijke studiedagen, netwerkbijeenkomsten en interviews aan dat men zeer te spreken is over de samenhang tussen het binnenschools curriculum en de leertaken die de student op de werkplek uitvoert (B23). Door zowel studenten, docenten als professionals uit het werkveld is er tijdens de slotconferenties in 's-Hertogenbosch en Veghel veel waardering voor zowel de aanpak als het resultaat van de het werken met onderzoeksbijeenkomsten.

Sterke punten

- Het programma binnen de basisschool is gebaseerd op de kritische handelingen die vastgelegd zijn in het competentieprofiel van de opleiding.
- Studenten en leerkrachten leren samen in een gemeenschappelijk programma praktijkgericht onderzoek op te zetten en uit te voeren.

Bijstelling

Geen bijstelling.

Verdere ontwikkeling

Om de samenhang tussen het binnenschools leren en het werkpleklernen te waarborgen wordt uitgegaan van een actieve rol voor het werkveld bij het ontwerpen van leerarrangementen (B17). Deze actieve rol houdt in dat het werkveld betrokken is bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van de acht leerarrangementen van de beroepslijn die de rode draad van het programma van de opleiding vormen. Ook speelt differentiatie ter bevordering van studiesucces hierin een rol: op welke manier kan het programma met name in de propedeuse beter worden afgestemd op verschillen in de behoefte aan sturing. In de projecten in het kader van de regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' (B5, B6) zijn aanvullende doelen geformuleerd gericht op het versterken van de inhoudelijke samenwerking van opleiding en basisscholen. Doel is tevens meer basisscholen te betrekken met een bijzonder onderwijsconcept, bijzondere samenwerkingsrelaties of met een bijzonder profiel (bijv. speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs). Ze hoeven geen lid te zijn van de opleidingsschool, wel van een stichting die is aangesloten bij een van de partnerschappen.

B. Personeel

Beleid

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hanteren de volgende uitgangspunten ten aanzien van het programma:

- De opleidingsschool zet voldoende personeel in om studenten op te leiden, te begeleiden en te beoordelen.
- Het personeel dat wordt ingezet voor de opleidingsschool is deskundig in het opleiden, begeleiden en beoordelen van de studenten.
- De opleidingsschool heeft een visie op professionalisering uitgeschreven en borgt op systematische wijze de kwaliteit van alle personeelsleden die betrokken zijn bij de opleidingsschool.

Ambitie

De opleidingsscholen hebben de ambitie om professionals uit het werkveld te professionaliseren en structureel in te zetten ten behoeve van het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van het onderwijsprogramma.

Uitvoering

Voor beide opleidingsscholen geldt het uitgangspunt dat voldoende en deskundig personeel wordt ingezet en er sprake is van voortdurende professionalisering. De actoren die rechtstreeks met studenten werken zijn de mentor, de basisschoolcoach, de studieloopbaanbeleider, de schooldirecteur en leden van de onderzoeksgroep. Voor al deze actoren voorziet de opleidingsschool in een netwerk voor permanente professionalisering en trajecten voor gerichte professionalisering.

Kwantitatieve eisen

Wat betreft de omvang van de inzet is in de samenwerkingsovereenkomst (B2) vastgelegd dat de bevoegde gezagen er zorg voor dragen dat basisschoolcoaches gefaciliteerd worden voor hun rol voor 1 fte op 40 studenten. In de dagelijkse praktijk van de opleidingsschool betekent dit een dag in de week voor een groep van ongeveer acht studenten. De studieloopbaanbegeleider wordt vanuit de opleiding gefaciliteerd naar rato van het aantal studenten dat hij begeleidt, uitgaande van 12 klokuren per student per jaar.

Deskundigheid en professionalisering

Van alle actoren is een profiel opgesteld (B18) waarin de taken en verantwoordelijkheden zijn opgenomen. De deskundigheid van de actoren is niet expliciet beschreven in een profiel maar wel leidend voor de professionalisering.

Studieloopbaanbegeleiders en basisschoolcoaches

Studieloopbaanbegeleiders en basisschoolcoaches vormen samen in elke deelregio een netwerk. De coördinatie van de opleidingsschool draagt zorg voor een meerjarig professionaliseringsprogramma bestaande uit ten minste twee studiedagen per jaar en vier intervisiemomenten. Nieuwe coaches nemen deel aan een opstartprogramma. De opleidingsschool beschikt over een gedifferentieerd professionaliseringsprogramma voor basisschoolcoaches én studieloopbaanbegeleiders gericht op coaching. Het coachingstraject kent twee niveaus ('basis' en 'vervolg') en geeft toegang tot een derde en afsluitend niveau bij de Associatie voor Coaching. Sinds het traject is opengesteld in 2011-2012 hebben respectievelijk vijf en drie groepen (per groep acht à tien personen) de trajecten 'basis' en 'vervolg' gevolgd. Voor studiejaar 2014-2015 is een projectvoorstel ingediend (B19).

Mentoren

De voortdurende professionalisering van mentoren vindt plaats binnen de context van de eigen basisschool of binnen een lokaal of bestuurlijk cluster van scholen onder supervisie van de basisschoolcoach en de studieloopbaanbegeleider. Om basisschoolcoaches en studieloopbaanbegeleiders te ondersteunen bij hun taak om de mentoren te begeleiden, is in 2012 een kortlopend intern project uitgevoerd dat heeft geresulteerd in een basispakket voor het trainen en begeleiden van mentoren. Basisschoolcoaches en studieloopbaanbegeleiders gebruiken dit voor de inrichting van de professionalisering van mentoren. Vanaf 2012-2013 wordt ook een centrale professionaliseringsactiviteit voor mentoren georganiseerd in de vorm van een mentormiddag (B20). Op deze middagen wordt mentoren een programma geboden om zich te kunnen verdiepen in verschillende aspecten van het begeleiden van studenten zoals het geven van goede feedback en coachingsvaardigheden, het opleidingscurriculum en het doen van praktijkgericht onderzoek. In de komende periode krijgen de inhoudelijke thema's die onderdeel zijn van de projecten 'Versterking samenwerking ... 2013-2016' meer aandacht.

Basisschooldirecteuren

Schooldirecteuren ontmoeten elkaar ten minste twee maal per jaar in een netwerkbijeenkomst (B21). Deze bijeenkomsten zijn gericht op de rol van de directeuren bij de ontwikkeling van de school binnen de opleidingschool en de opleidingsschool als geheel. Een belangrijk en terugkerend thema tijdens deze bijeenkomst is het geven van leiding binnen een professionele leergemeenschap en het verbinden van opleiding en onderzoek aan schoolontwikkeling. Schooldirecteuren nemen tevens deel aan de professionaliseringsbijeenkomsten gericht op praktijkgericht onderzoek in de afstudeerfase. Schooldirecteuren van de Academische Opleidingsschool ontmoeten elkaar twee maal per jaar in de Academische Kenniskring, waarin de doorontwikkeling van de Academische Opleidingsschool en het evalueren en verbeteren van het effect van praktijkgericht onderzoek op de eigen schoolontwikkeling centraal staan.

Academische Opleidingsschool

Leden onderzoeksgroep

Onder supervisie van lectoraat en onderzoeksexperts werken en leren onderzoeksbegeleiders van zowel de scholen als de opleiding samen (met de student en de schooldirectie) aan hun deskundigheid om het opzetten en uitvoeren van praktijkgericht onderzoek in de afstudeerfase te begeleiden. Begeleiders van de Academische Opleidingsschool nemen (net als schooldirecteuren) deel aan de Academische Kenniskring. Tijdens de bijeenkomsten van de Academische Kenniskring buigt een groep leerkrachten zich samen met de directeur (en vaak ook met de basisschoolcoach) over de vraag op welke manier het doen van praktijkgericht onderzoek effectief kan worden ingericht en worden verbonden met het onderzoek van studenten.

Evaluatie

Uit de beschrijving blijkt dat het personeel voldoet aan de gestelde eisen. Dit wordt bevestigd door de positieve feedback van studenten in de NSE 2013 en 2014 (B14). In schooljaar 2014-2015 wordt het profiel van verschillende actoren geëxpliciteerd en nadrukkelijker in de gesprekscyclus op de basisscholen meegenomen, met name de bijdrage aan de ontwikkeling van de vakinhoudelijke competentie door mentoren.

De digitale leer-/werkomgeving van de Opleidingsschool geeft inzicht in bovengenoemde activiteiten (B23).

Sterke punten

- Taken en verantwoordelijkheden van actoren op alle niveaus zijn beschreven.
- De infrastructuur voorziet in voortdurende en gerichte professionalisering van alle actoren.

Verbeterpunten

- De explicitering van de bijdrage van mentoren aan de ontwikkeling van de vakinhoudelijke competentie van studenten.

Bijstelling

De bijdrage van mentoren aan de ontwikkeling van de vakinhoudelijke competentie van de student wordt nader uitgewerkt en doorvertaald naar professionalisering.

Verdere ontwikkeling

De ambitie om professionals uit het werkveld in te zetten en te professionaliseren ten behoeve van het onderwijsprogramma is geoperationaliseerd in de projecten in het kader van de regeling 'versterking samenwerking ... 2013-2016' (B5, B6). Doelstelling is dat bij curriculumonderdelen en nieuw te ontwikkelen opleidingsminoren die in het teken staan van de inhoudelijke thema's uit de regeling, professionals uit het werkveld worden ge-professionaliseerd en actief zijn betrokken bij ontwerp, uitvoering en evaluatie in co-creatie met opleidingsdocenten.

C. Studiebegeleiding

Beleid

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hebben de volgende uitgangspunten ten aanzien van de studiebegeleiding geformuleerd:

- De opleidingsschool zorgt ervoor dat de begeleiding vanuit de school en vanuit de opleiding op elkaar is afgestemd, transparant is voor studenten en andere betrokkenen en aansluit bij de specifieke behoeften van de studenten binnen dit traject.

Academische Opleidingsschool

- De opleidingsschool met academische kop beschikt over voldoende en hoogwaardige begeleiding van studenten en een goede ondersteuning van leerkrachten bij hun onderzoeks- en begeleidingstaken.

Uitvoering

Binnen iedere deelnemende basisschool van de Opleidingsschool en de Academische Opleidingsschool is een opleider in de school (basisschoolcoach) aangesteld. Elke basisschool heeft vanuit de opleiding een vaste begeleider van de opleiding (studieloopbaanbegeleider). De studieloopbaanbegeleiding van de student vindt plaats binnen de context van de basisschool.

Een belangrijke pijler is de samenwerking tussen de studieloopbaanbegeleider (B24) van de opleiding en de basisschoolcoach. Deze twee actoren creëren samen een optimale leersituatie voor studenten door hun complementaire kennis, expertise en hun contacten. Hierdoor is sprake van nauwe afstemming van activiteiten op het leerproces van de student, met wie de studieloopbaanbegeleider en de basisschoolcoach samen en los van elkaar frequent contact hebben. In de loop der jaren is door de studieloopbaanbegeleiders veel ervaring opgedaan in de wijze waarop de studieloopbaanbegeleiding efficiënt en effectief georganiseerd kan worden. Daartoe is een instrument ontwikkeld dat vanaf 2013-2014 met de uitbreiding van het aantal aangesloten basisscholen is ingevoerd. Het bestaat uit een basisaanpak met een overzicht van de verschillende activiteiten die uitgevoerd kunnen worden (B25).

Voorbeelden van studieloopbaanactiviteiten zijn periodieke studievoortgangsgesprekken van de student met studieloopbaanbegeleider en basisschoolcoach, intervisies met de heterogene studentengroep, functioneringsgesprekken ter afronding van een stageperiode met de mentor en (in de afstudeerfase) met de directie. De teammanagers van de opleiding dragen zorg voor het koppelen van ervaren studieloopbaanbegeleiders aan minder ervaren basisschoolcoaches maar ook doordat studieloopbaanbegeleiders van de opleiding samenwerken in clusters (basisscholen die tot dezelfde stichting behoren). Tijdens intervisies van studieloopbaanbegeleiders en de basisschoolcoaches wordt aandacht besteed aan de rolinvulling van de studieloopbaanbegeleider.

De dagelijkse begeleiding van de student op de werkplek wordt binnen de basisschool verzorgd door de mentor, een groepsleerkracht. Mentoren worden door de studieloopbaanbegeleider en de basisschoolcoach begeleid in hun taak. Voor mentoren is een website ingericht met informatie over hun taak (B26).

Academische Opleidingsschool

Een van de leerkrachten binnen de basisschool vervult de rol van onderzoeker en coördineert de onderzoeksactiviteiten die binnen de onderzoeksgroep worden uitgevoerd. De student is (tijdelijk) lid van de onderzoeksgroep en wordt binnen de basisschool door de coördinerende leerkracht begeleid. De onderzoeksgroepen van

de Academische Opleidingsschool vormen samen de Academische Kenniskring, aangestuurd en begeleid door de coördinator Academische Opleidingsschool samen met het lectoraat Leren en Innoveren. De leden van de onderzoeksgroep nemen deel aan de onderzoeksbijeenkomsten die jaarlijks door de opleiding worden georganiseerd. In de onderzoeksbijeenkomsten participeren de student en de onderzoeksgroep. De verantwoordelijkheid voor de ondersteuning vanuit de opleiding ligt bij de coördinator Academische Opleidingsschool. Uit evaluatie van de opzet is gebleken dat er meer aandacht nodig is om te zorgen dat studenten tijdig met een relevante en goed geformuleerde onderzoeksvraag aan de slag kunnen. Daarom worden de bijeenkomsten eerder in het studiejaar verzorgd.

De basisscholen gaven aan meer ondersteuning te willen om de onderzoeksgroep binnen de eigen school te versterken. Vanaf 2014-2015 nemen de basisscholen van de Academische Opleidingsschool als één groep deel aan de onderzoeksbijeenkomsten begeleid door een van de lectoren.

Uit de evaluatie bleek de wens de continuïteit van de begeleiding door de opleiding beter te waarborgen. Er waren afgelopen schooljaar (2013-2014) veel wisselingen (B22; B36). Vanaf schooljaar 2014-2015 is de groep docenten die vanuit de opleiding de onderzoeksgroep (waar de student lid van is) begeleidt, uitgebreid met een vaste onderzoeksdocent.

Evaluatie

Uit de beschrijving blijkt dat de studiebegeleiding voldoet aan de gestelde eisen. Uit de werkveldevaluatie 2012 blijkt dat studenten, mentoren, basisschoolcoaches en studieloopbaanbegeleiders tevreden zijn over de samenwerking tussen de studieloopbaanbegeleider van de opleiding en de basisschool (B11). Dat wordt bevestigd in de werkveldevaluatie van 2014 (B37). Uit de NSE 2014 blijkt dat de studenten uit 's-Hertogenbosch en Veghel (waar alle studenten op een aangesloten of bijna aangesloten basisschool stage lopen) tevreden zijn over de stagebegeleiding op de basisschool (B14).

Academische opleidingsschool

Uit de evaluatie van de scholen blijkt dat het aantal leerkrachten dat gezien vooropleiding en/of aanvullende professionalisering een regierol kan nemen in de onderzoeksgroep nog beperkt is en dat de werkwijze nog in ontwikkeling is (B28; B36). Het eerder genoemde verbeterplan van de Academische Opleidingsschool (B22) richt zich dan ook nadrukkelijk op deze aandachtspunten met als doel gemeenschappelijke kennis te ontwikkelen over de effectieve inzet van onderzoeksgroepen en het ondersteunen van leerkrachten die een regierol binnen die onderzoeksgroepen hebben.

Sterke punten

- De hechte samenwerking en gelijkwaardigheid van studieloopbaanbegeleider en basisschoolcoach binnen de basisschool.
- Goed georganiseerde en in de basisschool ingebedde studieloopbaanbegeleiding.

Verbeterpunten

- Effectiviteit van onderzoeksgroepen binnen de eigen basisschool.

Bijstelling

Om de effectiviteit van onderzoeksgroepen binnen de basisschool te verbeteren wordt met ingang van studiejaar 2014-2015 meer aandacht besteed aan de fase van probleemanalyse en onderzoeksopzet in de onderzoeksbijeenkomsten aan het begin van het studiejaar. De basisscholen van de Academische Opleidingsschool vormen één groep die direct door een lector en een extra onderzoeksdocent worden begeleid.

STANDAARD 3: TOETSING

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Beleid

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hanteren de volgende uitgangspunten:

- De opleidingsschool hanteert duidelijke afspraken over de rol, de taken en de verantwoordelijkheden van elk van de partners bij beoordeling en toetsing. Iedere student heeft volstrekte helderheid over wat die afspraken in de praktijk van de opleiding betekenen.
- De examencommissie van de betreffende instituten heeft expliciet een rol bij de beoordeling en toetsing.

Ambitie

De opleidingsscholen hebben de ambitie dat professionals uit het werkveld mede verantwoordelijk worden voor de toetsing op basis van de standaarden die in het competentieprofiel zijn vastgelegd.

Uitvoering

De eindverantwoordelijkheid voor de toetsing van de individuele student ligt bij de opleiding. Basis voor de beoordeling is het competentieprofiel waarin de zeven SBL-competenties concreet zijn gemaakt in standaarden die de student in kritische situaties en daarvan afgeleide kritische handelingen moet tonen (B13).

De persoonlijke ontwikkeling en competentiegroei van de student staan centraal. De student is verantwoordelijk voor het aantonen van alle gevraagde standaarden en kritische handelingen, die in een studiefase centraal staan. Op de werkplek vraagt de student op door hem gekozen standaarden en kritische handelingen feedback aan de mentor, basisschoolcoach en studieloopbaanbegeleider. De basisscholen plaatsen de feedback rechtstreeks in het digitale portfolio (N@tschool) van de student. Aan het einde van een stageperiode in de propedeuse en hoofdfase vraagt de student een werkplekreferentie aan bij de mentor met behulp van een analyseformulier en bewijsmateriaal uit de stageperiode. De student laat zijn groei in de afgelopen stageperiode zien en de mentor geeft hierop ontwikkelingsgerichte feedback. In de loop der jaren zijn mentoren steeds vrouwer geraakt met het werken met N@tschool om feedback op het werk van studenten te geven. In het begin was er weerstand bij veel mentoren tegen het moeten geven van digitale feedback. Er is flink geïnvesteerd in mentortrainingen en mentorintervisie om met hulp van de studieloopbaanbegeleiders en basisschoolcoaches iedere mentor op de juiste manier feedback te laten geven (B23, B26). Er blijft hiervoor aandacht nodig bij inzet van nieuwe mentoren. Studieloopbaanbegeleider en basisschoolcoach werken samen om de feedback beter te laten aansluiten op de in het competentieprofiel van de opleiding opgenomen standaarden en kritische handelingen, door nieuwe mentoren hierin te ondersteunen.

In de afstudeerfase volgt na de blokstage van vijf weken een functioneringsgesprek met de directeur van de basisschool samen met de basisschoolcoach en de mentor. De teamleden van de basisschool geven feedback op de presentatie van het afstudeeronderzoek. De studenten leggen in de propedeuse en de hoofdfase een performance-assessment af dat door een onafhankelijk assessor van de opleiding wordt beoordeeld.

De feitelijke beoordeling van het werkplekleren vindt plaats in het competentie-examen (B29) waarin de studiepunten worden toegekend. De competentie-examens worden door de opleiding afgenomen. Het competentie-examen wordt afgenomen door een onafhankelijke hoofdassessor en een tweede assessor die in principe de studieloopbaanbegeleider is geweest. In studiejaar 2013-2014 zijn er voor het eerst assessoren uit het

werkveld ingeschakeld bij het afnemen van de competentie-examens in de propedeuse. In de hoofd- en afstudeerfase fase wordt het competentie-examen afgenomen door assessoren van de opleiding. Alle assessoren zowel uit het werkveld als van de opleiding) zijn getraind in het toepassen van de STARR en WACKER methode. In regelmatige - door de opleiding georganiseerde - intervisiemomenten worden casussen besproken om zo tot een betrouwbare beoordeling te komen.

De examencommissie van de opleiding wijst assessoren aan, waaronder de externe assessoren en houdt toezicht op de kwaliteit van toetsing en examinering (B38).

Evaluatie

Uit de beschrijving en de genoemde bronnen blijkt dat de toetsing voldoet aan de gestelde eisen. De studenten zijn zeer tevreden over de feedback die ze krijgen zo blijkt uit tevredenheidsonderzoeken (B14, B27, B28). De werkveldevaluatie van 2014 bevestigt dat het werkveld feedback geeft op basis van het kritische handelingen en standaarden uit het competentieprofiel (B3 werkveldevaluatie 2014).

Het blijkt ook uit de positieve feedback van medewerkers uit het werkveld die als assessor zijn betrokken bij het CE-examen in de propedeuse gedurende hun trainingstraject (B30).

Sterke punten

- De duidelijke rol en taken van de basisschool in het beoordelingsproces van de student.

Bijstelling

Geen bijstelling.

Verdere ontwikkeling

Inzetten externe assessoren bij overige competentie-examens (hoofd- en afstudeerfase) in samenspraak met de FHKE-brede toetscommissie door wie assessoren worden opgeleid en begeleid.

STANDAARD 4: KWALITEITZORG

De opleidingsschool wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen. Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld actief betrokken.

Beleid

Het Partnerschap Opleidingsschool en het Partnerschap Academische Opleidingsschool hanteren de volgende uitgangspunten:

- De opleidingsschool hanteert een kwaliteitszorgplan dat waarborgt dat de streefdoelen van de opleiding gerealiseerd worden en op regelmatige tijdstippen geëvalueerd worden.
- De opleidingsschool geeft aantoonbaar opvolging aan de resultaten van de regelmatige evaluaties.
- De medewerkers en studenten van de opleidingsschool alsook het beroepenveld zijn actief betrokken bij de interne kwaliteitszorg van de opleidingsschool.

Uitvoering

De beleidsuitgangspunten zijn uitgewerkt in een kwaliteitszorgsysteem. Het kwaliteitszorgsysteem gaat uit van samenwerking tussen de partners vanuit gelijkwaardigheid en gedeeld eigenaarschap. Er wordt gewerkt met toetsbare streefdoelen die systematisch worden gemonitord. Het systeem voorziet in het formuleren van en controle op de uitvoering van verbeteracties. In de bijlage is het kwaliteitszorgsysteem van Partnerschap Opleidingsschool en Partnerschap Academische Opleidingsschool opgenomen (B31). Hieronder volgt een korte beschrijving.

Opzet kwaliteitszorgsysteem

Er worden binnen het systeem voor kwaliteitszorg drie niveaus onderscheiden:

1. Stuurgroep Partnerschappen Opleidingsschool en (Academische) Opleidingsschool
De stuurgroep is verantwoordelijk voor de sturing op kwaliteitsaspecten in het algemeen en het opnemen van verbeterdoelen op het gebied van kwaliteitszorg in het jaarplan. De evaluatie van het jaarplan wordt vastgelegd in het jaarverslag (B23). De stuurgroep zorgt dat de taken van de diverse actoren zijn beschreven en geaccordeerd (B18). Bevindingen uit o.a. onderzoek binnen de kwaliteitszorgcyclus worden in acties omgezet en gefaciliteerd in de uitvoering. De stuurgroep heeft de coördinatoren belast met de uitvoering van de portefeuille kwaliteitszorg. De jaarplannen van de basisscholen worden gemonitord (B34).
2. Fontys Hogeschool Kind en Educatie
De kwaliteit van het onderwijs, waaronder het onderdeel werkpleklers, wordt gemonitord binnen de Macon/Marap-cyclus van FHKE. Er wordt jaarlijks een verbeterplan opgesteld gebaseerd op een meta-analyse van data vanuit de kwaliteitszorgcyclus. Binnen de kwaliteitszorgcyclus van FHKE worden elk jaar diverse enquêtes afgenomen bij studenten waarin specifiek naar het werkpleklers wordt gevraagd. Binnen het Opleiden in de School vindt er driejaarlijks een grote evaluatie plaats in de vorm van een enquête waarin alle actoren binnen het werkpleklers worden bevroegd.
3. Besturen van de basisscholen en de basisscholen die participeren binnen het Partnerschap (Academische) opleidingsschool.
De besturen en de opleidingsscholen, de basisscholen die participeren binnen het Partnerschap, zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de leerwerkplekken voor de studenten. De besturen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en facilitering van de afgesproken taken binnen de basisscholen. De besturen evalueren regelmatig de kwaliteit van het Opleiden in de School met de deelnemende basisscholen. Bevindingen uit de kwaliteitszorgcyclus worden in acties omgezet en gefaciliteerd in de uitvoering. De opleidingsscholen evalueren jaarlijks het Opleiden in de School bij alle actoren.

De opleidingsscholen gebruiken een gemeenschappelijke digitale omgeving waarin elke basisschool zijn eigen ruimte heeft en zijn jaarplan met behulp van een digitaal PDCA-instrument beschrijft. Ook de jaarplannen van de andere basisscholen kunnen ingezien worden (B34)..

Op basis van landelijke onderzoek van KPMG/Cinop naar criteria voor opleiden in de school (2008) zijn 15 standaarden gedefinieerd bij vier domeinen: Leer- en begeleidingsproces, Conditie, Opbrengsten en Relatie school en opleidingsinstituut. De driejaarlijkse werkveldevaluatie 'Opleiden in de school' is gebaseerd op deze standaarden. De standaarden zijn nog niet volledig doorvertaald naar het analyseren resultaten van andere instrumenten.

Standaarden Domein Leer- en begeleidingsproces

1. Onze school heeft een deskundige basisschoolcoach
2. Beschikt over deskundige mentoren
3. Biedt de student een compleet leeraanbod
4. Biedt de student een uitdagend opleidingsaanbod
5. Biedt de student mogelijkheden tot leren in de praktijk

Onderzoekskalender

De meerjarenonderzoekskalender voorziet in een regelmatige evaluatie. De kalender is opgezet vanuit de zesjaarlijkse cyclus van de visitatie van de Pabo.

De analyse van de onderzoeksresultaten die door het Partnerschap worden afgenomen wordt uitgevoerd door een coördinator van het Partnerschap. De onderzoeken die door FHKE worden uitgezet worden door een kwaliteitszorgmedewerker van FHKE geanalyseerd. Deze analyses geven input voor de verbeterplannen van stuurgroep, basisschool en de opleiding en worden vastgelegd. Hieronder volgt een korte toelichting per instrument.

Tabel 4.1. Meerjarenonderzoekskalender Partnerschap Opleidingsschool en Academische Opleidingsschool

Onderzoek	afgenomen door	2012	2013	2014	2015
Werkveldevaluatie 'Opleiden in de school', (standaarden) elke drie jaar	Pabo medewerking OLS	maart			februari/maart
NSE	Vereniging Hogescholen	voorjaar	x	x	x
Startbekwaamhedenonderzoek, elke drie jaar	FHKE		februari/maart		
Onderwijsevaluaties	FHKE	elk kwartaal of semester	x	x	x
Veldkwaliteits)kringen	FHKE	4 x per jaar	x	x	x
Systeemcontrole, elke drie jaar	Stuurgroep			x	

Werkveldevaluatie 'Opleiden in de school'

Deze schriftelijke enquête (B11) is gebaseerd op de 15 standaarden. De vragenlijst wordt ingevuld door studenten, mentoren, basisschoolcoaches, studieloopbaanbegeleiders, directeuren van opleidingsscholen en bovenschoolse directeuren. Alle deelnemers krijgen de resultaten van het totaal; elk bestuur krijgt de resultaten van zijn basisschool en elke basisschool krijgt de eigen resultaten en die van zijn bestuur.

De resultaten van de enquête worden op een gezamenlijke studiedag met betrokkenen vanuit FHKE én de basisscholen, besproken. De basisschoolcoach formuleert samen met de studieloopbaanbegeleider verbeterdoelen. Op het niveau van het Partnerschap zijn de coördinatoren stuurgroep verantwoordelijk voor het voorstellen van verbeterbeleid. De stuurgroep stelt dit beleid vast. Op FHKE-niveau ligt die verantwoordelijkheid bij de werkgroep werkplekieren. De resultaten worden ook gebruikt om het huidige beleid te bestendigen.

Een voorbeeld van een verbeteractie (op niveau partnerschap) naar aanleiding van het tegenvallende resultaat op standaard 2 'Beschikt over deskundige mentoren' (B11): de coördinatoren van de stuurgroep hebben samen met de werkgroep opleidingsschool van de pabo trainingen georganiseerd voor mentoren in januari 2013 en 2014. Voor basisschoolcoaches samen met studieloopbaanbegeleiders zijn er in studiejaar 2012-2013 en 2013-2014 coachtrainingen aangeboden. In 2012 scoorden de standaarden 10 'Wederzijds leren' en 11 'Schoolontwikkeling' voldoende, maar standaard 10 was gedaald en standaard 11 gelijk gebleven ten opzichte van de score van 2008. Een verbeteractie is in het studiejaar 2013-2014 ingezet door de begeleiding van het afstudeeronderzoeken anders en intensiever samen met de deelnemers van de opleidingsscholen in te richten. De studenten die een afstudeeronderzoek doen, de basisschoolcoach, de directeur en voor de AOS de leden van de onderzoeksgroep hebben deelgenomen aan zeven begeleidingsbijeenkomsten voor het onderzoek op de pabo.

Startbekwaamhedenonderzoek

Het onderzoek naar de startbekwaamheden van de Pabo-afgestudeerden (B32) is gebaseerd op de SBL-competenties en wordt ingevuld door afgestudeerden die maximaal drie jaar geleden hun diploma behaald hebben en hun direct leidinggevend. De uitkomsten geven aan in welke mate de startende leraren basisonderwijs volgens zichzelf én volgens hun leidinggevend voldoen aan het startbekwaamheidsniveau zoals dat is vastgelegd in het competentieprofiel van de opleiding. Deze enquête wordt eveneens afgenomen bij studenten aan het einde van de afstudeerfase. De resultaten worden teruggekoppeld aan de stuurgroep en de teammanagers van FHKE.

Studenttevredenheid

De Nationale Studenten Enquête (NSE) wordt jaarlijks afgenomen in opdracht van de Vereniging van Hogescholen. Deze enquête meet de studenttevredenheid over de opleiding op een aantal voor het Partnerschap relevante thema's:

- Verworven algemene vaardigheden
- Praktijkgericht onderzoek
- Voorbereiding op de beroepsloopbaan
- Stage en opleiding
- Stage ervaring.

De resultaten worden besproken met de veldkwaliteitskring in oktober van elk studiejaar. De resultaten van 2013 en 2014 gaven geen aanleiding tot verbeteractie voor het werkplekleren. Zie voor meer informatie de bijlage (B14).

Sinds studiejaar 2013-2014 vullen de studenten na een kwartaal of semester een digitale enquête in. De uitslag daarvan wordt besproken in een kwaliteitskring van studenten met een medewerker kwaliteitszorg en de teammanager van de locatie waar de studenten hun opleiding volgen. Studenten zijn erg tevreden over hun stageplaats en ook hier komen geen verbeteracties uit voort (B28).

Systeemcontrole

Een evaluatie van de werking van het kwaliteitszorgsysteem wordt eens per drie jaar uitgevoerd vanuit het project Kwaliteitszorg (A) OLS door de werkgroep kwaliteitszorg opleidingsscholen. De eerste keer was in studiejaar 2013-2014. Het rapport "Evaluatie en doorontwikkeling van het kwaliteitszorgsysteem van Partnerschap Opleidingsschool" is op 14 april j.l. aangeboden aan de stuurgroep (B33). Uit het onderzoek bleek dat het kwaliteitszorgsysteem goed is ingevoerd op de meeste basisscholen. Het vastleggen van de PDCA op de portal van de pabo bleek een probleem te zijn. Er is inmiddels een handleiding gemaakt en de studieloopbaanbegeleider is ingeschakeld om alle informatie op de portal te plaatsen.

Evaluatie

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat het kwaliteitszorgsysteem aan de eisen voldoet en dat medewerkers en studenten van de aangesloten basisscholen voortdurend betrokken worden bij de kwaliteitszorg voor het samen opleiden van studenten. Het Partnerschap heeft streefdoelen in de vorm van standaarden geformuleerd die regelmatig worden gemonitord. Het Partnerschap is voortdurend in beweging en legt de lat hoog. De verschillende partners werken hierbij nauw samen.

De gebruiksvriendelijkheid van het digitale PDCA-instrument kan verder verbeterd worden. Hier is inmiddels een verbeteractie op gezet door de coördinatoren.

De instrumenten zijn onvoldoende afgestemd op de 15 kwaliteitsstandaarden. Tevens zijn de instrumenten veelal gericht op de bevindingen (tevredenheid) van betrokkenen en niet op leeropbrengsten. Voorbeelden hiervan zijn kwalitatieve analyses van (steekproeven uit) portfolio's en assessmentdossiers.

Sterke punten

- Integraal kwaliteitszorgsysteem dat voorziet in monitoring en feedback op alle niveaus.

Verbeterpunten

- Gerichtheid op leeropbrengsten
- Afstemming van de instrumenten op de 15 standaarden

Bijstelling

In de komende periode wordt het instrumentarium voor kwaliteitszorg aangepast waarbij instrumenten worden ontwikkeld om de effecten op leeropbrengsten concreter in beeld te brengen

Het monitoren van de 15 standaarden wordt in het kwaliteitszorgsysteem geïntegreerd door de instrumenten daarop aan te passen.

STANDAARD 5: KENNISDELING

De opleidingsschool met academische kop zorgt voor de kennisdeling tussen de partners en met andere opleidingsscholen met academische kop.

Beleid

Het Partnerschap Academische Opleidingsschool hanteert het volgende uitgangspunt:

- De opleidingsschool met academische kop zorgt voor kennisdeling tussen de partners en met de andere opleidingsscholen met academische kop.

Ambitie

Delen van kennis over de onderzoeksresultaten van het lectoraat Leren en Innoveren ten behoeve van de verdere ontwikkeling van de opleidingsscholen en de opleiding.

Uitvoering

Kennisdeling vindt plaats op drie verschillende niveaus: opleiding, middenmanagement en bestuur.

Niveau van de opleiding

- Op het niveau van de opleiding wordt kennis gedeeld door en met de basisscholen door middel van studiedagen en professionaliseringsbijeenkomsten ten behoeve van onderzoek.
- Onderzoeksresultaten worden door studenten uit de onderzoeksgroepen gepresenteerd via een posterpresentatie of een workshop. Hieronder enkele voorbeelden.

Partnerschap Opleidingsschool

L. W. BEEKMAN **ICT IN BEELD**

Aanleiding en onderzoeksvraag

- ~ Aandacht voor leerlingensoftware en taal
- ~ Aandacht voor bestaande programmatuur en nieuwe keuze van taalmethode
- ~ Tweede SOP nog in ontwikkeling
- ~ Aandacht voor 'digiborden en OJW'
- ~ Aandacht voor leerkrachtaandigheden digiborden

Theorie kernbegrippen

- ~ Dit onderzoek is gericht op taalonderwijs; domeinen lezen en spelling
- ~ ICT inzetten in onderwijs: juiste apparatuur en software, en voldoende kennis en vaardigheden zijn essentieel
- ~ Elementen die games aantrekkelijk maken inzetten bij leerling-software
- ~ Hulpprogramma's: motiverende feedback en zelfstandig te verwerken

Aanpak onderzoek

- Start probleemanalyse
- Onderzoeksvraag formuleren
- Theorie
- Uitvoeren onderzoek - d.m.v. interviews en observaties

Resultaten en implementatie

- ~ Ontbreken van een visie op ICT
- ~ Verschillende aanpak in parallelgroep
- ~ Remedierende software, leerstof op niveau
- ~ Uitgebreid leerkrachtenmodule aanwezig
- ~ Geen vernieuwende software
- Visie ICT ontwikkelen
- Zorgen voor een schoolbrede aanpak
- Software gebruiken zoals deze bedoeld is
- Leerkrachtaandigheden ontwikkelen
- Aanschaffen vernieuwende software
- Onderzoek / beoordelen: bloon.nl, software leeshulp, taaljournaal en woordenschat

Betekenis voor onderzoekscultuur

- ~ Deze is nog in ontwikkeling
- ~ Concrete afspraken op papier voor volgend jaar

Partnerschap Opleidingsschool

Natuur- en milieueducatie

de Touwladder

Aanleiding en onderzoeksvraag

Visie van de school:

- Krachtige leeromgeving
- Binnen en buiten de school

Onderzoeksvraag:

Welke didactische principes worden door de docenten van basisschool de Touwladder ingezet om de waardeontwikkeling en de kennis en vaardigheden van kinderen tijdens natuur- en milieueducatie(NME) te meten en te beïnvloeden, met name op het gebied van buitwerk, waarbij je de kinderen actief betrekt en hun attitude en opbrengst op het gebied van NME positief ontwikkelt?

Aanpak onderzoek

- Onderzoeksgroep
- Theoretisch kader
- Praktisch onderzoek
- Conclusies
- Aanbevelingen

Theorie kernbegrippen

Natuur- en milieueducatie

Didactische principes

Natuurbeleving	Waardeontwikkeling
Kennis- en vaardigheidsdoelen	Attitudoelen
Opbrengstgericht werken	Werkvormen op het gebied van waardeontwikkeling
Didactische werkvormen NME	Toetsing van attitudes
Toetsing NME	

Resultaten en implementatie

Kennis en vaardigheden	Waardeontwikkeling
Doelen belangrijk, maar te weinig aan bod	Respect en doelen
Weinig handreikingen voor toetsing	Veel verschillende werkvormen
Didactische werkvormen	Toegepaste werkvormen
Verschillen in aanpak	Weinig toezien handreikingen meten attitudeaspecten
Ontbreken doorlopende lijn	

Betekenis voor onderzoekscultuur

- Waardevol voor de school
- Mogelijkheden/onmogelijkheden in kaart gebracht
- Aanbevelingen bruikbaar mits het vervolg krijgt

- Publicaties in vakbladen en eigen uitgaven.

- 'Praktijkgericht onderzoek in de academische school' uitgegeven door Stichting Signum met de onderzoeksopbrengsten van een door de Stichting Signum uitgevoerde dieptepilot over praktijkgericht onderzoek uitgevoerd (Van Kemenade, 2008).
- 'Onderzoek met effect!' Ontwikkeling van een onderzoek in de LEF inspiratiebundel: Ros, A. (2013). de cultuur". In E. Klatter & Q. Kools (Ed.), LEF inspiratiebundel (pp. 53-60). Fontys.
- '(T)op onderzoek, samen opleiden, samen werken aan schoolontwikkeling, samen onderzoeken!' uitgegeven door het Partnerschap (Academische) Opleidingsschool, 's-Hertogenbosch (Keuvelaar-van den Bergh & Wijsman, 2013; tevens opgenomen als bijlage; B35)
- 'Schoolontwikkeling door onderzoek: een samenspel van dialoog en feedback' (Ros & Van den Bergh, 2014; tevens opgenomen als bijlage; B36)

Niveau van het middenmanagement

- Binnen de Academische Kenniskring, bestaande uit onderzoeksgroepen en directies van de basisscholen, worden onder leiding van een lector de ervaringen met onderzoek en onderzoeksuitkomsten uitgewisseld en wordt van en met elkaar geleerd.
- In de netwerkbijeenkomsten van directeuren met de coördinatoren van het partnerschap wordt de betekenis en het belang van onderzoek voor de schoolontwikkeling gedeeld en worden 'good practices' besproken.

De uitwisseling van de resultaten en kennisdeling over onderzoeksaanpak vindt vooral plaats in de Academische Kenniskring en op studiedagen binnen FHKE maar blijft toch nog te veel beperkt tot de eigen basisschool. In schooljaar 2014-2015 start een kortlopend project waarin wordt gewerkt aan een werkwijze om dit te verbeteren.

Bestuurlijk niveau:

- De leden van het partnerschap komen regelmatig bij elkaar om de stand van zaken en de verdere ontwikkeling te bespreken.
- vanuit de Academische Opleidingsschool verzorgt onder andere lectoraat presentaties in diverse gremia zoals besturen, directie-overleggen en andere netwerken binnen en buiten het partnerschap. Een voorbeeld hiervan is de presentatie tijdens de Onderwijs Research Dagen in juni 2014 over de feedback- en dialoogfunctie van onderzoek binnen de (Academische) Opleidingsschool.
- De Academische Opleidingsschool realiseert haar innovatiefunctie door kennisdeling met de reguliere Opleidingsschool. De aanpak zoals ontwikkeld binnen de Academische Opleidingsschool met betrekking tot het begeleiden van praktijkgericht onderzoek en ondersteunen van leerkrachten daarbij, is in 2013-2014 ingevoerd voor alle scholen die lid zijn van het Partnerschap Opleidingsschool.

Evaluatie

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat de Academische Opleidingsschool aan de eisen voldoet en dat er op verschillende niveau kennis wordt gedeeld. Uit evaluatie blijkt dat de uitwisseling van de resultaten en kennisdeling over onderzoeksaanpak nog te veel beperkt blijft tot de eigen basisschool. In schooljaar 2014-2015 start een kortlopend project om dit te verbeteren met als beoogd resultaat een website en het etaleren van de beste onderzoeken.

Om de kennisdeling met andere Academische Opleidingsscholen te verbeteren is het structureel en systematisch delen van kennis met andere (Academische) Opleidingsscholen opgenomen in de eerder genoemde projecten in het kader van de regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016'.

Sterke punten

- Door het bestaan van netwerken op alle niveaus binnen het partnerschap zijn de lijnen kort en wordt van en met elkaar geleerd

Verbeterpunten

- Systematische kennisdeling aan de hand van onderzoeksresultaten binnen de opleidingsscholen en met andere opleidingsscholen

Bijstelling

Om de kennisdeling binnen de opleidingsscholen en met andere opleidingsscholen te verbeteren wordt een website ontwikkeld om resultaten en opbrengsten intern en extern te delen. De nieuw aangestelde projectleider neemt actief deel aan het in 2014 gestarte landelijke platform en gaat samenwerkingsrelaties aan met andere opleidingsscholen.

Verdere ontwikkeling

Op dit moment vindt uitwisseling tussen lectoraat en Academische Opleidingsschool impliciet (door inzet van medewerkers op beide plaatsen) of incidenteel plaats (via het netwerk van het lectoraat). De kennisplatforms (KeP's) die door het lectoraat van de opleiding zijn ingericht ten behoeve van kennisdeling dienen systematisch verbonden te worden met de Academische Opleidingsschool.

OVERZICHT BIJLAGEN

#	Onderwerp	Meegestuurd	Ter inzage
B1	Basisgegevens	x	
B2	Samenwerkingsovereenkomst (convenant)	x	
B3	Overzicht actoren	x	
	Inleiding		
B4	Historisch overzicht 2001 - 2014	x	
B5	Projectontwerp regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' Partnerschap Opleidingsschool		x
B6	Projectontwerp regeling 'Versterking samenwerking scholen en lerarenopleiding 2013-2016' Partnerschap Academische Opleidingsschool		x
B7	Format aanvraag toetreding Academische Opleidingsschool		x
B8	Aanvraagdossier Verankering Academische Opleidingsschool 2012-2016 hoofdstuk 11		x
	Standaard 1		
B9	Projectrapport 'Samen een Academische Opleidingsschool'		x
B10	Strategische notitie 'Op weg naar een Academische Opleidingsschool in 2020'	x	
B11	Werkveldvaluatie 2012 Pabo 's-Hertogenbosch bewerking 201		x
	Standaard 2		
B12	Infographic FHKE Pabo curriculum*	x	
B13	Competentieprofiel Opleiding tot leraar Basisonderwijs* Onlineversie competentieprofiel (eindgebruikers) (URL; openbaar)		x
B14	NSE analyse op werkpleklers (2013, 2014)		x
B15	Overzicht gepresenteerde onderzoeken 's-Hertogenbosch 2013-2014		x
B16	Overzicht gepresenteerde onderzoeken Veghel 2013-2014		x
B17	Ontwerpcyclus*		x
B18	Taken, rollen en verantwoordelijkheden binnen de (Academische) Opleidingsschool*	x	
B19	Projectvoorstel professionalisering coaches 2014-2015		x
B20	Programma mentormiddag 2014		x
B21	Programma netwerkbijeenkomst directeuren (januari 2013)		x
B22	Verbeterplan Academische Opleidingsschool 2014-2015		x
B23	Digitale leer-/werkomgeving Opleidingsschool** (URL; besloten)		x
B24	Inhoudelijk opleidingskader*		x
B25	Format basisrooster		x
B26	Mentorinformatie (URL; openbaar)		x
	Standaard 3		
B27	Resultaten onderwijsvaluaties 2013-2014*		x
B28	Resultaten afstudeerenquête 2013-2014		x
B29	Handleiding CE1*		x
B30	Project versterking externe beoordelaars 2014		x
B37	Werkveldevaluatie 2014		x
B38	Jaarverslag examencommissie		x
	Standaard 4		
B31	Beschrijving kwaliteitszorgsysteem	x	

B32	Resultaten startbekwaamhedenonderzoek 2013*		x
B33	Rapport evaluatie en doorontwikkeling van het kwaliteitssysteem van Partnerschap Opleidingsschool		x
B34	Digitale PDCA's opleidingsscholen per stichting** (URL; besloten)		x
	Standaard 5		
B35	Publicatie (T)Op Onderzoek	x	
B36	De rol van onderzoek in schoolontwikkeling (2014; onderzoeksrapport)	x	

* deze bijlagen zijn eveneens bij de Kritische Reflectie van de bachelor opgenomen.

** deze bronnen zijn digitaal toegankelijk op de dag van de visitatie. Op verzoek kan een Fontys relatie account worden toegezonden waarmee deze bronnen toegankelijk zijn.

NB: de bijlagen die vermeld zijn als 'ter inzage' kunnen desgevraagd digitaal worden toegezonden.

BEGRIPPENLIJST

Begrip	Omschrijving
AOS	Partnerschap Academische Opleidingsschool
basisschoolcoach	leerkracht van de basisschool, aangesloten bij een van de Partnerschappen (Academische) opleidingsschool met een coördinerende rol
BKO	Basis Kwalificatie-eisen didactiek en toetsing, mediawijsheid, onderzoek
CGI	Criterium Gericht Interview; individueel vraagesprek met behulp van een methodiek (bv STARR) met als doel vast te stellen of de student competent is.
CE	competentie-examen
CvB	College van Bestuur
DT	deeltijdvariant
DLWO	digitale leer- en werkomgeving
EC	European credit
EVC	Eerder Verworven Competenties
FHKE	Fontys Hogeschool Kind en Educatie
FYDES	Fontys Fydes onderwijsadviesbureau
IMR	Instituutsmedezeggenschapsraad
KeP	Kennisplatform van het Lectoraat Leren & Innoveren
LOOK	Wetenschappelijk Centrum Leraren Onderzoek; een expertisecentrum voor de professionele ontwikkeling van, voor en door leraren.
MACON	managementcontract
MARAP	managementrapportage
mentor	groepsleerkracht die de student begeleidt
MKO	Medior Kwalificatie-eisen didactiek en toetsing, mediawijsheid, onderzoek
MLE	Masteropleiding Leadership in Education
MLI	Masteropleiding Leren en Innoveren
MT	managementteam
OC	opleidingscommissie
OLS	Partnerschap Opleidingsschool
OP	onderwijzend personeel
OSO	Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
POP	persoonlijk ontwikkelplan
PMK	bacheloropleiding Pedagogisch Management Kinderopvang (PMK)
prestatie-indicator	Zie standaard
standaard	operationalisatie van een competentie (prestatie-indicator)
RvA	Raad van Advies
SLB	Studieloopbaanbegeleider
SBL	Stichting Beroepskwaliteit Leraren
SBU	studiebelastingen
SKO	Senior Basiskwalificatie-eisen didactiek en toetsing, mediawijsheid, onderzoek
VKT	verkorte deeltijdvariant
VT	voltijdvariant
CV	curriculum vitae